

Եւ ի՞նչ էր բուն խնդիրը: Որին մէկը
ժողովուրդը կեւայ Գաւառական ժա-
ղովին ապօրինաւոր կազմութեան դէմ
կը բողոքէ: Կոնքը կը սաստկանայ և
Ազգ: Պատրիարքարանէն քննիչ մը կը
խնդրուի: Պատրիարքարանը կամ ա-
ւելի ճիշդն ըսեմ, ձեր փափաղեանն
ու քրիստոստորն, ի՞նչ կընեն: Կը շըր-
կեն հոս եպիսկոպոս մը որուն քալած
տեղն արդէն չորացած և օձեր ծնած են,
որ ամեն գացած տեղը կրակի տուած
է և ինչպէս կիւրոս արեան մէջ, ինքը
առեւելած են և խառնակութեան մէջ
կը քարապի: որ Ամասիան տակն ու
վրայ ընելուն, Պատրիարքարանի խնդ-
րանքն Բ. Դոնէն արարի դատապար-
տուած բայց ճարպիկութեամբ փա-
խած ու Պոլիս դարձած էր: Ուրեմն
դարձեալ ամբաստանեալ մը, յանցա-
ւոր մը ուսմի պէս կիյնայ մեր մէջ և
առջի օրէն տեղւոյս փաշային առջև
կը պայտի ու անոր հետ կը գծաի: Եւ
այս եկեղեցականն «սեօզում» եապա-
նա, քաղաքագէտ և օրէնագէտ կը
հռչակուի: այս եղեսեանը առջի օրէն
կուսակալն իրեն թշնամի կընէ: Ինչ
կըլլայ հետեանքը, հետզհետէ փոսէ
փոս կը գործի, և վերջապէս ինքզինքը
մեծագոյն փոսը, Պատրիարքարանը կը
գտնէ, հոն կը թաղուի, բայց ժողո-
վուրդը կարծելով թէ կենդանի է և
կրնայ վերադառնալ կը բողոքէ, և երբ
ձայնը կը հասնի կրօնափոխ ըլլալու
կ'սպառնայ (1): Ահա մեծ փաստ մ'որու
առջև Պատրիարք և ատենակալ իրենց
թմրութիւնը թողնով կը խօստանան որ
եպիսկոպոսին կենդանութիւն տան:
Այս խոստումնքը խոստումնք կը մնայ
երկու տարի, որ ժամանակ ժողովուր-
դէն այս տեղ կարելի եղածին չափ կը
պատառի, և կուսակցութեան ոգին
գոնեալ արմատ կը նետէ: վերջապէս
Խորհման Հայրերը կուգայ, գործին վի-
ճակը կը հասկնան, կը խօսի, կը խրա-
սէ և վերջէն Ս. Պատրիարքին ալ գիր
կը գրէ որ եղեսեանի գալը կարելի
է: Հիմա կը հարցնեմ, այդ գիրը մէկ
երկու տարի առաջ եթէ գրուէր աւե-
լի աղէկ չէ՞ր ըլլար: Արդեօք Պատրիար-
քը որ հեռուն տեսնող մարդ է, չըգու-
շակե՞ր որ եղեսեանը դարձնելը
գոնաւորին բան է: Ես կըսեմ թէ քաջ
գիտէր, բայց քանի մը խռովանքներ
չէին թողուր, և իզմիրի խնդիրը կու-
սակցութեան խնդիր ընելով՝ զայրա-
ցան իսկ երբ իմացան որ քիչ շատ իր-
րիմեանի ձեռքը այս վէճը դադարէ:
Ուստի անորմէ վրէժ լուծելու համար
և մանաւանդ իմանալով որ ժողովուր-
դեան մէկ մասն անոր առաջնորդ ընտ-
րուիլը կ'ուզէ, ամեն միջոց, հին կիրք,
գրպարտութիւն, քսուքիւն, խարդա-
խութիւն զանց չըբն որ այս ընտրու-
թիւնը չըլլայ:

Նայէ մեզ ո՞ր կը տանի անխոհեմ
տնօրէնութիւն մը, նայէ եթէ իզմիրյն
այսպիսի կը քաշէ պատրիարքարանի ե-
րեսէն ինչեր չեն քաշեր ուրիշ գաւա-
ռի Հայեր:

Բայց թողունք այս կէտը և նայինք
թէ քանի տարիէն նոր վճիռ մը պիտի
տուլ պատրիարքարանը սյնպիսի նոր
խնդրոյ մը համար որ արդէն իրեն
«մահաբերով» ներկայացած է: Այդ «մահ-
սերն» որ եղած քուէարկութեան դէմ
բողոք մ'էր Մանգուլի մէջ կարգա-
յի, և շատ չտխառնութեամբ գրուած
գրաւ:

Կան բաներ որ չեն գրուիր, այս տե-
սակէն են անոնք որ մեր քուէարկու-
թեան ժամանակ կատարուեցան: Բայց
«Հայրենիք» և «Փունջ» յաղթութիւն կը

պօռան եղեր, և ընտրութիւններն
եղեսեան կուսակցութեան նպատա-
ւոր ըլլալուն՝ օրինաւոր կը հրատարա-
կեն եղեր: Այստեղ այդ թերթերուն
բնաւ կարեւորութիւն տուող չկայ և
ամէնքը գիտեն թէ անոնք որու թըմ-
բուկը կը զարնեն և ինչ հին ռիսերով
վառուած են Հայրիկին դէմ: Բայց
խնդիրը ոչ Հայրիկին վրայ է և ոչ մենք
«Հայրենիք» և «Փունջ» նման թերթե-
րու խօսքով պատրիարք վար առնող
մարդերէն ենք, մենք դեռ միջոց մը
կ'սպասենք՝ դէթ վերջին փորձ մ'ընե-
լու և աղգ: Պատրիարքարանի ներքին
միտումները բողոքով թափանձնու-
համար, և եթէ այս անգամ ալ թոյլ
և կողմնապահ ոգւով չարժի, այն ատեն
և մենք մեր ընելիքը գիտենք:

Եւ դուք գիտէ՞ք որ Արք. Գարեգին
վարդապետը ընտրութեանց տեսուչ
կարգուած էր: Այդ տեսուչը «Եղեսե-
անց» աչքին փուշ մ'էր: Վասն զի
անոր առջև պիտի չկրնային իրենց ձին
խաղցնել: Ասոր համար պնդեցին որ եր-
թայ, դնաց այն և տեղը գրին քա-
հանայ մը, Պոլիս եկող պատգամաւոր-
ներէն մէկուն հայրը, որու եթէ այս
վիճակին մէջ ըսէք որ երկու երկու ալ
վեց կընէ, կը հաւատայ, ընտրողական
ժողով կը կազմուի, որու հինգ անդա-
մը տաք եղեսեանէն: Յուցակներ պի-
տի պատրաստուին ընտրելաց և ընտ-
րողաց: Անոնք որ եղեսեան կը հոտին
առանց հարց ու փորձի կընդունուին,
իսկ անոնք որ ներհակ են, կը հրաւիր-
ուին որ իրենց տան «Տէօճէթը» բե-
րեն և ցոյց տան որ տուրք վճարող են,
եթէ բողոքողը գրագէտ է, գրաքն-
նութեան կըլլան: Բողոքողներ կընե-
կայանան, ընտրողական ժողովոյ ան-
դամներուն մեծ մասը խուլ կը ձևա-
նան, երբ եղեսեանի կողմէն չէ բողո-
քողը, և գրկատաւ կընդունին՝ երբ
կողմէն է: Մէկ խօսքով ընտրողական
ատեն մը չէ այս այլ «Եղեսեանական»
մութ սենեակ մը, որ հոգւով մարմնով
ժողովուրդը երկու կտոր ընելու ճիգ
կը թափէ, և կը յաջողի ալ, քուէար-
կութիւնը կըլլայ կայծակի արագու-
թեամբ: Մերայիցը սահմանադրու-
թեան օրէնքը չ'որված հնարքը սոր-
վեր են: Երբ մեր ծրար քուէներ, կը բե-
րեն կը թափեն ընտրողականին առջև,
այն ալ կուսնէ, քանի չի գար որ ստո-
րագրութիւնները քննէ, վասն զի մե-
ծաւ մասամբ չ'ինձու են, և «Թախքով»
վը՞ քուէտուվը կը նետէ:

Վախնալով որ մեծամասնութիւն
չստանար, տարինընդ տարակայ և մը-
ղոններով հեռու կուսակիցներէն քուէ
կուգէ կամ աւելի կտրուկ ճամբով
անոնց տեղ ուրիշները կը գրեն: Բուէ-
տուին ալ չորս պատի մէջ կը բանան,
և վերջը դուրս կըլլան: Իսկ քուէտու-
իւն ինչ կըլլայ, գրեթէ քսան երես-
փոխան, որոց հինգը նոյն ընտանեաց
անդամ են, տասն հոգիի չափ եղիս-
եանի համար Պոլիս եկող պատգամա-
ւորներ կամ զանի իբրեւ սուրբ պաշ-
տօղ աղաներ և չորս հինգ հատ միայն
չէնքով շնորհով մարդիկ: Միւս օրն
եղած խարդախութիւններն կիմաց-
ուին, բողոքներ կը խրկուին ընտրու-
ղական ժողովին, հոն չըլլար, բողոք
մ'ալ Պատրիարքարանին քննիչ խնդ-
րելով: Ընտրողական ժողովն շատ յան-
դուէր է, բողոք մտիկ չընելէն զատ
բողոքող ներքին ժողով մը գումարելու
կըլլայ իր նախագահին ձեռքը: Այս
գումարումը կարգիլուի տեղական կա-
ռավարութեան կողմէ: Երբ ժողո-
վուրդը գրգռուած է, երբ նախագա-

հը, ո՞ գիտէ, որու դրդմամբ բողո-
քողներն իսկ իր առջև կանգնու և բա-
ցատրութիւն ինչդերու պատիւը չընէր
երբ Պատրիարքարանը կը դանդաղի
պատասխան տալու և հաւանական է
որ մեծ կռիւ և անկարգութիւն կը ծա-
գէր գումարում ընելով՝ որու կիցնայ
արգելել նոյն անկարգութիւնը, ի հար-
կէ կառավարութեան, որ միանգամայն
դատաւոր կանգնելու պիտի պարտա-
ւորի երբ որ իրեն տուած օրէնքը մենք
ծուլ կը մեկնենք և սխալ կը գործա-
դրենք:

Հիմայ գարձեալ կը հարցնեմ ձեզի
... խմբագիր, այսպիսի քուէարկու-
թիւն մը քննութեան կրնայ դիմանալ
կրնայ օրինաւոր սեպուիլ: Թող լաւ
քննէ Ազգ. պատրիարքարանը և ար-
դարութեամբ վճռէ, թէ ոչ թող ապա-
հով ըլլայ որ մինչև ցայսօր չ'տեսած և
չ'երեւակայած խռովութեանն ու պա-
ռակտմանը պատճառ տուած պիտի
ըլլայ:

Իզմիրի պէս քաղքի մը մէջ, ուր Հայք
սակաւաթիւ են, այս տեսակ հակառա-
կութեան և կուսակցութեան ոգի, որ
մէկ մասը միւսէն դուրս կը ձգէ, ինչ
պէս որ ապօրինաւորապէս եղած քը-
ուէարկութիւնը կը ցուցնէ, անհամար
չարեաց պատճառ կրնայ ըլլալ ապա-
գային մէջ, և մեծ մեծ շահեր վտան-
գի տանել: Պէտք է ներդաշնակու-
թիւն պահել ազգին օգտակար ան-
դամոց մէջ, և չ'քննենք՝ գիտնալով
հանդերձ որ անոնցմէ պէտք ունինք,
և ստեպ անոնց պաշտպանութեամբ
ազգային դժուարին գործեր կարգի
կը մտնեն: Այս համաձայնութիւնը կըր-
նայ բերել պատրիարքարանը արդար
որոշում ընելով՝ ապա թէ ոչ յետին
չար քան զառաջին պիտի ըլլայ: Ու-
րեմն նոյնք ինչ պատգամ պիտի ար-
ձակէ:

Իզմիր 31 յուլիս 1875

Ռ. Տախրեան

1875 Յուլիս 11, Գոյսէրիյէ:

Միւսկից
Շէհրիմիզէն քեային Հայեան վարժա-
րան միւստի վէ մուալլիմ Տէր Մարտիրոս
քահանայ Զարդարեան նշարէթի թահ-
թետա օլարաք, կէշն վարդանանք օ-
րավարաց եօրթուտու կիւնիւ իհրա խոր-
միլ օլան մէքթէպի մէքթիւր տարեդարձը
հանդէսինտէ իրատ օլունան նուքթար
արասընտա, շակիրտանը մէքթէպ թարա-
ֆընտան իհրա խորմէն Միհրաթո նամ
ողբերգութիւն ճիւղէ հազըրուտն մահ-
ղու պիլիթիին մուճիկ օլարաք թէքթիւր
րի թալէպ վէ արդու օլունմարնա պիւնա-
էն, միւթէպէրանտէն վէ քանաֆ վէ թիւճ-
ճարտան, վէ միլիթի միւթթէպիթէտէն 400
նշթէր գատար վէվաթ, վէ Գեր. Ս. Առաջ-
նորդ վէ Արծ. փոխ. հայր սուրբ, վէ Գա-
ւառական վարչութիւն աղալարը Լիթիտի-
լէր հազըր պուլունուղարը հալուէ, տի-
կէր պիւր տէֆա տախի Սանգուխտո նամ
ողբերգութիւն իրարաք խորմիլ, վէ պիւր
գալ զթա տախի Նըմէնիճէ վէ թիւրքէ
միւլստիւր նուքթար իրատը իւլ ճիւլէնին
մէմուէթիթի հասըլ շիւն: վէ Գեր. Ս.
Առաջնորդ Հայրեն կիւլէթակիրտանը վէ կէ-
րիք միւթթէպիթի օլան Տ. Հայրը թէշվիթ
խորճի գ. սոս վէ թէշվիթի պիւր նուքթար
իւլ խիթամ պուլուն: խոր: Միւսայիլ յի
Տէր Հայրեն ուլուն ու ֆիւնտն եօլունտա
սարֆ իտէկէլտիկ գալթիթ ու իղտամ
թէշվիթի շահան պուլունմագտա լիթէն,
պիւրտէ կէշէնէրտէ Աւետարեւ նամ դա-
ղթանը 1875 յուլիս 25 թարիխի նիւս,
խէսինտէ, վէ Ա. Յակոբ թաշնան իմգա-
սըլա, մէքթիւր թէշվիթ իհրաքընտան
տալանը, շոճուղար ինին քիւլլիյէն մա-
ղարաթը օլունուլունու հիւքմ, վէ մէքթիւր
նուքթարտա միլիթի սայիթէ աշ յիւնտէ
հազարէթիւր խորմիլ տիւ տէնիլտէտէն
պաշալ, Բրթէպիթանը ճիւլմարթնտան
ղաղը խոտպին վէ միւթթէպիթիթէ միւ-

տուս օլունուղու իւգրէ, Շարք քիւլլիյէրի-
նէ տախի հարֆէնտաղը քիւլլիյէր խաթ-
մի քէլամ խտէն պիւր մէքթիւր միւթա-
լէ կիւզարը աճիլգանէ միլ օլունու տուր:

Մէքթուս սահիպ իմգանը թէշվիթ իհ-
րատընտա քիւլլի մագարաթ կէօրմիլսինէ,
ճէվապ պիլի վիւրմէքիլի ճայիդ կէօրմի-
տիկիմտէն, ահճապ կիւլէրէք կէշվէք իս-
թէր իսկմտէ, եաղընք շու գտտարը սէօյ-
լէրմ քիւլլիլ քիւլլիլտա վէ Ամերիգատա
էն պիւլիւք վէ էն թէշվիթի միւլէթիւր,
թէշվիթիւրա պիւլիլէք էն միւլիթիլ վիւր-
տիլէրի հալուէ, մէքթուտն մագարաթ-
լը կէօրմիլ, եա հասէտինտէն նէշթի-
թիւր օլունալը տըր: վէ եախտ Սմէրի-
գատա վէ վիւրգատա, թէշվիթիւր քիւլլի-
մէքթիլի պիւլիլէք կիւլէնալ տտո խտէն պա-
ղը Բրթէպիթանը ֆըրգատը էֆէքար ու
իթիլգատընտա պուլունմարնտան իլէրու
կէլիլ պուլունմալը տըր քիւլլի, պուլունտան
հէր գանդիտիթ օլուն շահանը թայեիլ
տիւր, վէ մէքթուս տուր, չիւնքի և հասէտ
ճիւլէք պէտիսալը ալալմէթի օլունուղու
կիւլիլ, թէշվիթիւր պէշնմէմէքթիւր տախի
սօֆուլուք ալալմէթի տիւր:

Նէվիլ մէքթիւր իրատ օլունտն նուքթ-
արա կիլիմիթտէ, մուալլիմ վէ եախտ
վարի մէքթուս պիլգաթ հազըր զիւնէթ
պուլունմալընտան, շու մալիմաթը
հալիլիլ պիւր ախիթտէն ախի իթմիլ օլունալը
թապիլի տիւր, անճապ ալալալտէ տախի
մալիմաթ ալալը գաթէն գուլվիլի հըֆ-
ղիլ վէ միւթթիթիւր, չիւնքի և հասէտ
ալալ վաղ օլունալ, վէ եախտ սէվիլի կէօյ-
լիլիլ եանընտա պուլունմալընտան,
Միհրաթը վահան, վէ Սանգուխտը վար-
դան կէօրմէ շարվիթընտա տիւլար օլ-
տուղու կիւլիլ, քէնտիսինիլ, տախի Զօրթոս
ալունը լուհու իլլէթիլէք միւլթիլ պուլ-
ունտուղու անլալընտալը չիւնքի, հազը-
րունտան վէ նաթթըլարտան քիւլմէնիլ նի-
յէթիլտէ հազարէթ իւլուն օլունալը վէ
մէվիթ վէ հալ իթիլգատընտ օլունալտա
ճաղընտան ալալալ, միլիլի սայիթէ միւլթէ-
պէրանտան մէքթիւր զիւնէթիլ թալ վիլէ-
լիլտէ իթիլթալմալ գատար հազըր պուլուն-
տան զէվաթ, վէ ալալիլի տախի թապիթ-
իլիլիլ քիւլլիլ, հիւլ պիւր միլիթ ալալ յիւնտէ
հազարէթի մուճիկ հիւլ պիւր լուհու պիլ-
թէլէթիլ քիւլլիլ իտիւր: վէ էկէր իս-
պարէ արասընտա ալալը պիւլիլէք միւլթէ-
լիլիլ լաֆըր կէշվիլ իսէ, օ տախի պիլիլ
մէքթիլ վէ կիւլիլիլիլ անլէք իտիւր իտիւր
իլ տուս վէ պիլգաթ հալալ օլունուղուն
իպարը ինին սէպաթ իթմիլ տիւր: Փա-
գաթ, քիւլ տէլ յէլիլ քիւլ հայտէ էօյլէ պիւր
հազարէթ իլաղուս սահիլ տիւր: օլ անտէ
տախի մէլէլիլիլ ուլունմէն հալլիլ ինին,
գալիլ միլիթիլ ալալ յիւնտէ, վէ գալիլիլ
գաթ վէ շակիրտին նուքթուտա, վէ նշ
քէլիլթիլ իլ կէշվիլ օլունալընտա պէնտը
իլթիլալ տախի իտիւր: Ըն սօնրա նասըլ քիւլ
մէքթիւր օլուն սօն ճիւլմէմիլտէն մուհարէթ
տիւր, արթթ քէնտիլ իտաար օլուն զայիլ
միլիլթիլ լաֆըր, վէ սօֆուտա գանն իթ-
տիլիլ գալալ մուհապալթիլ բէրտէսի ի-
լէ ուլունմէն Շարք քիւլլիլիլիլ, վէ խուս
սուսա իլմէնիլ քիւլիլտալընտ օլուն պուլը ու
ատալթիլ իպարալ իթմէքթիլ զայիլ պիւր
նիլիլթէ մէպիլ օլունալընտ, վէ Նիհայէթ
մէքթիւր մէքթիւր հիւլ պիւր ճիւլմէ վէ
քէլիլթիլ ճէր իտիլիլիլ իսէք տէ, թաշիլ
թէշվիթ քիւլլիլ իտիլիլ օլունալընտ
զէմէն, վէ ներկայացուած վէ տրամալուս-
տութիւն ֆիլիլթիլթիլ պիւլիլիլ տիւնեա-
նըն գալալ իթմիլ օլունուղու սիւնագտա
գալալիլիլիլ սէրահաթէն պէնտ յիթի-
լիլիլ իլ պիւրալիլ, նուքթըլարտա տախի
հիլ պիւր միլիթիլ հազարէթ իտիլիլ օլ-
ունալընտան, իլ պիւր արիլթիլիլ մէքթիլ
վէ թէշվալտիլ նամընտա, զալթիլ ալ միւ-
թիլ պիւրիլիլիլ պիւր իտիլիլիլիլտէն նէշթիլ-
լէ մէկիլ հիլմէթ պուլունմալընտ րէճա խտէ-
րմ:

Սալիլ Ս. Հիլիլիլ: